

- governor of the addition of the local (Odessa) Police (1810) Found 4. Inventory 1A for 1810. File 132. Derzhavny'j arxiv Odes'koyi oblasti — *State Archives of Odessa region*. Odessa. (In Russian).
27. Delo o vydachi kvartirnyh deneg, pisarja i kazaka dlja pomoshhi chastnomu pristavu — *The case of the issuance of residential money, the clerk and the cossack to help the district police officer* (1810) Found 4. Inventory 1A for 1810. File 143. Derzhavny'j arxiv Odes'koyi oblasti — *State Archives of Odessa region*. Odessa. (In Russian).
28. Delo o vydachi kvartir policejskim chinovnikom — *The case of the issuance of apartments for police officials* (1810) Found 4. Inventory 1A for 1810. File 91. Derzhavny'j arxiv Odes'koyi oblasti — *State Archives of Odessa region*. Odessa. (In Russian).
29. GUBAR, O. I. (2011) Pervyj burgomistr. Jenciklopedija zabytyh odessitov — The first burgomaster. Encyclopedia of the forgotten citizens of Odessa. *Deribasivskaya-Rishelyevskaya*. No. 46. p.29–40. (In Russian).
30. Otnoshenija k prokuroru Odesskogo kommercheskogo suda o predostavlenii spiska chinovnikov — *Relations to the prosecutor of the Odessa Commercial Court for a list of officials* (1823) Found 18. Inventory 5 for 1823. File 2. Derzhavny'j arxiv Odes'koyi oblasti — *State Archives of Odessa region*. Odessa. (In Russian).
31. Protokoly Kommercheskogo suda — *Protocols of the Commercial Court* (1822) Found 18. Inventory 1 for 1822. File 56. Derzhavny'j arxiv Odes'koyi oblasti — *State Archives of Odessa region*. Odessa. (In Russian).
32. Metricheskaja kniga cerkvej goroda Odessa — *Metric book of churches of Odessa* (1843) Found 37. Inventory 3. File 696. Derzhavny'j arxiv Odes'koyi oblasti — *State Archives of Odessa region*. Odessa. (In Russian).
33. Metricheskaja kniga cerkvej goroda Odessa — *Metric book of churches of Odessa* (1905) Found 37. Inventory 13. File 693. Derzhavny'j arxiv Odes'koyi oblasti — *State Archives of Odessa region*. Odessa. (In Russian).
34. Metricheskaja kniga cerkvej goroda Odessa — *Metric book of churches of Odessa* (1812) Found 37. Inventory 4. File 23. Derzhavny'j arxiv Odes'koyi oblasti — *State Archives of Odessa region*. Odessa. (In Russian).
35. Vhodjashhie pis'ma Odesskogo Rishel'evskogo liceja — Incoming letters in Odessa Richelieu Lyceum (1835) Found 44. Inventory 1. File 59. Derzhavny'j arxiv Odes'koyi oblasti — *State Archives of Odessa region*. Odessa. (In Russian).
36. Delo o kvartirnyh den'gah polkovniku Dembrovskomu — The case of the issuance of money for the residential of Colonel Dembrovskiy (1877) Found 1. Inventory 63. File 66. Derzhavny'j arxiv Odes'koyi oblasti — *State Archives of Odessa region*. Odessa. (In Russian).

37. BAHANOV, K. A., LYMAN, I. I. & KRYZHANOVSKII, V. K. (2002) Berdjansk v dnevnikaх tituljarnogo sovetnika V. K. Kryzhanovskogo — *Berdjansk in diaries of titular counselor V. K. Kryzhanovskii*. Zaporozhye: Prosvita. (In Russian).

Надійшла до редакції 5 квітня 2016 р.

УДК 94:32(477)«1986-1991»(091)

І. В. Яковлев

БОРОТЬБА І. Ф. ДРАЧА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

Одеський національний політехнічний університет,
проспект Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна

Яковлев Ігор Васильович, аспірант кафедри історії та етнографії України, e-mail: gaz-on@mail.ru

АНОТАЦІЯ

У статті, на основі низки літературних джерел, показані деякі моменти з історії участі Івана Федоровича Драча у боротьбі за незалежність у роки перебудови. Вона фактично є доповненням до попередніх розвідок автора на цю тему.

Саме Іван Драч був першим, хто зміг відкрито направити потік національної свідомості на курс незалежності. Завдяки своєму новаторському хисту і багаторічному політичному досвіду І. Ф. Драч зміг досягти омріяної мети мільйонів співгромадян й привести нашу країну до заповітної незалежності. Його найближче оточення більше інших політичних сил відстоювало ідеали суверенітету як на громадських зборах, де поширювалася ідея незалежності, так і у політичних баталіях, де опонентами виступали представники радянської еліти. Гучні виступи і пропозиції Івана Драча і його оточення призвели до зміни напрямку курсу Народного Руху України. І це незважаючи на політичний тиск та розповсюдження неправдивих пліток про Рух з кіл радянських представників влади в УРСР. Діяльність І. Ф. Драча в якості новообраного голови НРУ і його спільна боротьба разом з однодумцями привела до отримання економічного і політичного суверенітету країни, а згодом і незалежності.

Ключові слова: Драч І. Ф.; НРУ; політика; незалежність.

И. В. Яковлев

БОРЬБА И. Ф. ДРАЧА ЗА НЕЗАВИСИМОСТЬ УКРАИНЫ

Одесский национальный политехнический университет,
проспект Шевченко, 1, г. Одесса, 65044, Украина

Яковлев Игорь Васильевич, аспирант кафедры истории и этнографии Украины, e-mail: gaz-on@mail.ru

АННОТАЦИЯ

В статье, на основе ряда литературных источников, показаны некоторые моменты из истории участия Ивана Федоровича Драча в борьбе за независимость в годы перестройки. Она фактически является дополнением к предыдущим исследованиям автора на эту тему.

Именно Иван Драч был первым, кто смог открыто направить поток национального сознания на курс независимости. Благодаря своему новаторскому таланту и многолетнему политическому опыту И. Ф. Драч сумел достичь сокровенной цели миллионов сограждан и привести нашу страну к заветной независимости. Его ближайшее окружение больше других политических сил отстаивало идеалы суверенитета как на общественных собраниях, где распространялась идея независимости, так и в политических баталиях, где оппонентами выступали представители советской элиты. Громогласные выступления и предложения Ивана Драча и его окружения привели к изменению направления курса Народного Руха Украины. И это несмотря на политическое давление и распространение ложных слухов о Рухе из кругов советских представителей власти в УРСР. Деятельность И. Ф. Драча в качестве новоизбранного председателя НРУ и его общая борьба вместе с единомышленниками привела к получению экономического и политического суверенитета страны, а впоследствии и независимости.

Ключевые слова: Драч И. Ф.; НРУ; политика; независимость.

I. V. Yakovlev

I. F. DRACH FIGHT FOR THE INDEPENDENCE OF UKRAINE

Odessa National Polytechnic University,
Shevchenko Avenue, 1, Odessa, 65044, Ukraine

Yakovlev Ihor Vasyl'ovych, Postgraduate student of the Department of History and Ethnography of Ukraine, e-mail: gaz-on@mail.ru

ABSTRACT

The article, based on a number of literary sources, shows some moments of the history of the participation of Ivan Drach in the struggle for the independence during the years of perestroika. It is actually a complement to the previous studies of the author on the subject.

Ivan Drach, as archival sources indicate, was the first who was able to direct the flow of national consciousness in the course of independence. Thanks to his innovative talent and many years of political experience, I. F. Drach could achieve cherished goals of millions of fellow citizens and lead our country to the cherished independence. His entourage, more than other political forces, defended the views of sovereignty, as at the public meetings, where the idea of independence was spreading, as in the political battles, where opponents were the members of the Soviet elite. Loud performances and suggestions of Ivan Drach and his entourage have led to a change in the direction of the course of the People's Movement of Ukraine (Narodnyy Rukh Ukrayiny). And this happened despite the political pressure and spreading of false rumors about the movement from the side of the USSR authorities. An activity of I. F. Drach, as the newly elected chairman of the NRU and its common struggle together with like-minded people, resulted in a political and economic sovereignty of the country, and later- in independence.

Key words: Drach Ivan; NRU; policy; independence.

Сьогодні, в час боротьби за щасливе незалежне існування нашої величної та суверенної Батьківщини, не може не радувати зростання інтересу, що виявляє наше суспільство до вивчення історії постатей, які внесли свою частину зусиль у боротьбу за українське національне відродження та незалежність країни. Одним із важливих завдань сучасної вітчизняної історичної науки є дослідження політичної діяльності та творчої спадщини видатних особистостей України. Окремого дослідження заслуговує й політична діяльність першого голови Народного Руху України — Івана Федоровича Драча.

Феномен постаті Івана Драча заслуговує вивчення, оскільки будучи талановитим світилом української поезії, видатним режисером, і при цьому політиком, який, спираючись виключно на свій життєвий досвід, спромігся довести мрію цілої нації до логічного кінця — незалежності української держави.

Це все ставить перед нами *завдання* докласти всіх зусиль задля висвітлення основних подій, пов'язаних з боротьбою І. Драча за незалежність України.

Метою цієї статті є дослідження деяких аспектів політичної діяльності Івана Федоровича Драча під час «перебудови» на території України. Основну його роль в державотворчих процесах автор намагався висвітлити у передній статті [1].

Політичну діяльність Івана Драча було досліджено у великій кількості наукових робіт українських істориків та політологів. Серед них достатньо відомими є монографії проф. Г. І. Гончарука, перше [2] та друге [3] видання. Цінною для автора в історіографічному плані є стаття Григорія Гончарука, у якій він називає фактично весь основний науковий доробок про історію та діяльність НРУ українських вчених [4]. У статті використано також праці О. Г. Бажана, Ю. В. Діденко, І. Ф. Драча, В. Г. Ковтуна, Г. Медведєва, О. М. Юр'євої [5–11].

Вже давно ні для кого не є секретом, що основний внесок в здобуття незалежності вніс Народний Рух України, який в свою чергу був створений його «батьком» Іваном Федоровичем Драчем. Безумовно, створення такої радикально налаштованої організації не могло не привернути до себе увагу провладних структур. З самого початку свого існування Народний Рух України постійно вів нерівний бій з радянською партноменклатурою, яка в свою чергу найпідлішими засобами перешкоджала становленню та розвитку національної свідомості українського суспільства [5]. Постійно велась агітаційно-пропагандистська війна проти високих ідеалів незалежності та суверенітету, інформаційний наклеп на членів партії. Рухівців порівнювали з фашистами та націоналістами, їм не давали змоги відкрито виступати, забороняли друкувати їх статті в газетах, звільняли їх з займаних ними посад. Членам Народного Руху постійно приписували негативні та антилюдські риси і всебічно поливали пропагандистським брудом. Та все ж, не дивлячись ні

нащо, саме «рухівці» змогли об'єднати весь український народ та привести Україну до незалежності [2].

Однією з основних причин, яка покликала І. Ф. Драча боротись за незалежність, стала чорнобильська катастрофа. Як згадував Іван Федорович, саме після цієї трагедії він відчув на собі тягар відповідальності за майбутнє українського народу. Зрозумів, що треба щось змінювати, бо неможливо жити в країні, де життя людини існує лише у вигляді статистичних показників.

Чорнобильська катастрофа — це не тільки українська трагедія, але й трагедія загальнолюдська, і все горе Чорнобиля полягає не в аварії та радіації, а у ставленні владної верхівки до пересічних громадян України. На той момент склалося положення, коли приховувати від суспільства аварії на атомних станціях стало нормою при Міністерстві енергетики та електрифікації СРСР [10, с. 13]. Партійні кар'єристи озвірили до такого ступеня, що вже не бачили нічого, крім планової гонки за показниками. Це ж як треба боятись осуду вищестоящих парткомів, що кидаючи тисячі ліквідаторів на загибель, вони навіть не намагались доповісти своєму народові, за що гинуть їх діти. Радянська влада ні в що не ставила життя звичайних українців, їй було абсолютно байдуже до тих жертв, які поніс наш народ, головне, чого вони бажали, — це утримати все в таємниці [10].

Одразу за чорнобильською катастрофою українська інтелігенція схаменулась після багаторічної дрімоти та почала свій шлях до визволення України з-під контролю радянської влади. Спершу було виникли творчі об'єднання української інтелігенції, щоб потім перерости в більш серйозну громадську організацію, йдучи, напевно, за сценарієм визволення, який на той час проходив у балтійських країнах. У подальшому українська інтелігенція просто дублювала всі рішення, що приймалися в країнах Прибалтики. На основі статуту та положень, на яких було створено Народний Фронт Естонії, українська інтелігенція на чолі з Іваном Драчем спромоглася створити громадське об'єднання Народний Рух України. Згодом воно переросте у політичну партію та підштовхне вихід України зі складу Радянського Союзу.

Авторитет Івана Федоровича Драча в політичних колах слугує показником його незламності в своїй новаторській вірі в

краще майбутнє для України. Він, як і весь український народ, постійно шукає нового та вимагає змін на краще. Мало хто може похвалитися тією сказаною рішучістю, якою відрізняється Іван Драч. Як відомо, саме він перший наголосив на створенні Народного Руху України, не злякавшись ні владних старожилів, ні політичних сутичок. Саме І. Ф. Драч погодився стати провідником українського народу в тяжкий для нього період розрухи та перебудови [1, с. 252]. Він також прийняв на себе весь удар комуністичної партії, яка, як завжди, намагалась знищити все, що їй ставало на заваді.

Оточення Івана Драча постійно аргументовано виступало за відродження української мови, культури, історії та займалося критикою радянського керівництва, яке в свою чергу відповідало їм найрізноманітнішими перешкодами у всіх сферах соціального існування.

Не дивлячись на те, що основною заслугою Івана Драча є факт здобуття незалежності, на нашу думку, найвизначнішим вчинком в його політичній діяльності є його відмова від законного права обіймати пост лідера нації. Будучи авторитетним політиком в найвищих колах політичної еліти та маючи багатомільйонну підтримку своїх співгромадян, Іван Драч відмовляється від подальшого впливу на політичні процеси, як тільки Україна стає незалежною. Відмовитись від права керувати однією із найбагатших країн світу, від влади в країні, яка займала третє місце в світі по кількості ядерного озброєння та одні з найвищих показників в економічній сфері, відмовитись від всього цього може далеко не кожен політик.

«Я вийду з Руху на зупинці «Незалежність», — ці слова, вимовлені І. Ф. Драчем не для широких мас, як ніякі інші показують його справжні цілі. Саме з цієї фрази можна зробити простий й правильний висновок: Іван Федорович Драч боровся не за владу, як більшість політиків, а за незалежність, як більшість українців [2, с. 202].

Отже, постать Івана Драча є однією з основних серед плеяди українських політичних діячів 90-х рр. ХХ ст., яка заслуговує на об'єктивне та всебічне вивчення. Вплив І. Ф. Драча та його оточення підштовхнув українську державу до незалежності. Незважаючи на політичний тиск представників комуністичної верхівки на партію НРУ, його позиції стосовно незалежності

України, що дуже важливо, були незламними. Це відіграло вирішальну роль у зламі поклоніння радянській партії як у свідомості пересічних українців, так і серед частини політичної еліти.

Література та джерела

1. Яковлев І. В. І. Ф. Драч і перебудовчі процеси в Україні / І. В. Яковлев // Інтелігенція і влада : громад.-політ. наук. зб. Серія : Історія. — Одеса: Астропринт, 2014. — Вип. 33. — С. 249–256.
2. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія: [монографія] / Григорій Іванович Гончарук. — Одеса: Астропринт, 1997. — 380 с.
3. Гончарук Г. І. Народний Рух України: Історія: 1989–1996 рр. / Григорій Іванович Гончарук. — Видання друге, доповнене. — Одеса: Астропринт, 2014. — 336 с.
4. Гончарук Г. І. Політичний землетрус в Україні у 1989 році / Г. І. Гончарук // Інтелігенція і влада : громад.-політ. наук. зб. Серія : Історія. — Одеса: Астропринт, 2014. — Вип. 31. — С. 71–83.
5. Бажан О. Г. Спроби протидії КДБ УРСР становленню та функціонуванню Народного Руху України за перебудову / О. Г. Бажан // Український історичний журнал. — 2010. — № 1. — С. 35–41.
6. Діденко Ю. В. Народний Рух у державотворчих процесах України (1989–2002 рр.): [монографія] / Ю. В. Діденко. — Одеса: Астропринт, 2006. — 176 с.
7. Драч І. Коммунисты проголосовали за независимость Украины из-за Ельцина / Иван Драч // Новый регион. — 2015. — 21 септ. — 21 септ.
8. Ковтун В. Історія Народного Руху України: [монографія] / В. Ковтун. — К.: Факт, 1999. — 407 с.
9. Ковтун В. Г. Іван Драч: Спроба портрету українського політика / В. Г. Ковтун. — К.: Національна парламентська бібліотека України, 1998. — 80 с.
10. Медведев Г. Чернобыльская тетрадь / Григорий Медведев // Новый мир : ежемес. лит.-худож. и обществ.-полит. журн. — 1989. — № 6. — С. 3–108.
11. Юр'єва О. М. Іван Драч: митець, політик, новатор, людина / О. М. Юр'єва // Вивчаємо українську мову та літературу : наук.-метод. журн. — 2012. — № 30. — С. 14–18.

REFERENCES

1. YAKOVLEV, I. V. (2015) I. F. Drach i perebudovchi protsesy v Ukrayini — I. F. Drach and restructuring processes in Ukraine. Intelihentsiya i vlada — *Intellectuals and State Power*. Series: History. Iss. 33. p. 249–256. (In Ukrainian).
2. GONCHARUK, G. I (2014) *Narodnyy Rukh Ukrayiny: Istoriya: 1989–1996 rr.* — *People's Movement of Ukraine: A History, 1989–1996*. Odessa: Astroprint. (In Ukrainian).

3. GONCHARUK, G. I. (2014) *Narodnyy Rukh Ukrayiny: Istoriya: 1989–1996 rr.* — People's Movement of Ukraine: A History, 1989–1996. Odesa: Astroprint. (In Ukrainian).
4. Goncharuk, G. I. (2014) *Politychnyy zemletrus v Ukrayini u 1989 rotsi* — Political earthquake in Ukraine in 1989. *Intelihentsiya i vlada* — *Intellectuals and State Power*. Series: History. Iss. 31. p. 71–83. (In Ukrainian).
5. BAZHAN, O. H. (2010) *Sproby protydyiy KDB URSR stanovlen-nyu ta funktsionuvannyu Narodnoho rukhu Ukrayiny za perebud-ovu* — Attempts to counter the KGB of the USSR, establishment and functioning of the people's movement of Ukraine for perestroika. *Ukrayins'kyi istorychnyy zhurnal* — *Ukrainian Historical Journal*. No. 1. pp. 35–41. (In Ukrainian).
6. DIDENKO, Yu. (2006) *Narodnyy Rukh u derzhavotvorchyykh protse-sakh Ukray- iny (1989–2002 rr.)* — *People's Movement of Ukraine in the state building process (1989–2002)*. Odesa: Astroprint. (In Ukrainian).
7. DRACH, I. (2015) *Kommunisty progolosovali za nezavisimost' Ukrainy iz-za El'cina* — Communists voted for the independence of Ukraine due to Yeltsin. *Novyy rehion* — *New region*. 21th August. (in Russian)
8. KOVTYN, V. (1999) *Istoriya Narodnoho Rukhu Ukrayiny* — *History of the People's Movement of Ukraine*. Kyiv: Fakt. (In Ukrainian).
9. KOVTYN, V. H. (1998) *Ivan Drach: Sproba portretu ukrajins'koho polityka* — *Ivan Drach: Trying portrait of Ukrainian politician*. Kyiv: National Parliamentary Library of Ukraine. (In Ukrainian).
10. MEDVEDEV, G. (1989) *Chernobyl'skaja tetrad'* — Chernobyl note-book. *Novyj mir* — *New World*. No. 6. p. 3–108. (In Russian).
11. YUR'YEVA, O. M. (2012) *Ivan Drach: mytets', polityk, novator, lyudyna* — Ivan Drach, an artist, a politician, an innovator, a man. *Vyvchayemo ukrajins'ku movu ta literaturu* — *Learning the Ukrainian language and literature*. No.30. p. 14–18. (In Ukrainian).

Надійшла до редакції 25 травня 2016 р.

РЕЦЕНЗІЇ

В. П. Саєнко

ФРАГМЕНТ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ У ФОРМАТІ ОДНІЄЇ ДОЛІ

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65000, Україна

Саєнко Валентина Павлівна, к. філол. наук, доц., доцент кафедри української літератури

В. П. Саєнко

ФРАГМЕНТ УКРАИНСКОЙ ИСТОРИИ В ФОРМАТЕ ОДНОЙ СУДЬБЫ

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
Французский бульвар, 24/26, г. Одесса, 65000, Украина

Саєнко Валентина Павловна, к. филол. наук, доц., доцент кафе-дры украинской литературы

V. P. Sayenko

PIECE OF UKRAINIAN HISTORY IN THE FORMAT OF ONE DESTINY

Odessa I. I. Mechnikov National University,
French Boulevard, 24/26, Odessa, 65000, Ukraine

Sayenko Valentyna Pavlivna, PhD in Philology Sciences, Associate Professor, Assistant Professor of the Department of Ukrainian literature

Саме таким об'єднуючим заголовком пов'язані три книжки, дві з яких («Мемуари професора» з підзаголовками «Зберегти і знайти себе», 2015 і «Сутички з університетською елітою», 2016) належать перу Григорія Гончарука (звідувача кафедри історії та етнографії Одеського національного політехнічного університету), а третя — «Персональна справа № 88» — написана у співавторстві ініціатора цього видавничого проекту зі старшим викладачем цієї кафедри Лілією Іваніченко. Таким